

Posljednje oaze

Herceg, Ariana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:226172>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti
Diplomski sveučilišni studij slikarstva

Diplomski rad

Posljednje oaze

Student: Ariana Herceg

Mentor: red. prof. art. Zoltan Novak

Zagreb, svibanj 2021.

Sadržaj :

--- Uvod ---

--- Razrada teme ---

“Tornare”

Odgovornost slike

“Tiho” slikarstvo u vremenu galame

O pejzažu kao likovnoj temi

Suvremeni pejzaž

Turizam kao potraga za novim pejzažima

--- Zaključak ---

--- Literatura ---

--- Pregled radova ---

Uvod

Svi moji slikarski ciklusi se međusobno prožimaju i nadovezuju. Zajedničko im je da su ekspresivni u karakteru, a svojim sadržajem da komuniciraju s prirodom, promjenama koje joj prijete, a koje joj se nažalost događaju; putovanjem kao čovjekovom prirodnom potrebom za kretanjem, te kulturom turizma kao posljedicom te potrebe. Tematiku radova mogla bih odrediti kroz dvije suprotne pojave; otuđenosti, te potrebu za pripadnošću kako samome sebi i društvu tako i prirodi. Kao jedan od današnjih oblika društvenosti zanima me kultura putovanja koja nastaje kao posljedica čovjekove želje za nečim novim i drukčijim, stoga se neki od mojih radova referiraju upravo na tu čovjekovu potrebu.

Što je to što čovjeka tjera da putuje, te da li mu shodno tome, umjetnička djela mogu ponuditi svojevrsno „mentalno“ i „duhovno“ putovanje? Postoji li neka poveznica između doživljaja prirode koja je postala turistička destinacija i prezentacije pejzaža u suvremenoj umjetnosti? Jer, kao što se doživljaj i uloga prirode mijenjala kroz povijest tako se mijenjala i njena likovna reprezentacija.

Razrada teme

„Tornare“

Kroz svoje slikarstvo, te ujedno diplomski rad, posvetila sam se interpretaciji i promišljanju prirode iz više razloga, koje ću kroz ovaj tekst pokušati obrazložiti. Za vizualni motiv i polazište mojih likovnih promišljanja u svom zadnjem ciklusu slika uzela sam poznate vizure naših prirodnih ljepota. Procesom slikanja i promišljanja te motive sam pročistila i svela na motive šume i mora kao zemaljanog elementa i njihovu suprotnosti- nebo kao zračni element. Rad se sastoji od šest slika šume, mora i neba. Slikala sam širokim i izlomljenim potezima, otvorene i malo „pomaknute“ kompozicije kako bih postigla slobodu i prozračnost. Nisam htjela naslikati doslovno prirodu, već doživljaj nje kroz prethodno spomenuto tretiranje boje.

Povod ovom ciklusu slika je bilo moje propitivanje čovjekove potrebe za svojim izvorom – prirodom; kulturu odmora i putovanja, klimatske promjene, te promjenu značenja i stvaranja novih vrijednosti u krajoliku. Oni predstavljaju mjesta geografski posebne i netaknute prirode, ali i turističke destinacije. Njihova novo dobivena vrijednost i značenje kao turističke destinacije govori o preobrazbi života, ali i puno šire, o fenomenu turizma i turista kao karakteristike suvremenog života. MacCannell u svojoj knjizi „The Tourist“ vidi u liku turista ljudsku volju i želju za bijegom od onoga što vidi kao svakodnevnu stvarnost, te želju da ponovno pronađe neku autentičnost. Turista promatra kao novog hodočasnika koji u ovom slučaju povremeno ide u posjet modernim svetištima, to jest turističkim atrakcijama koje predstavljaju određene simbole suvremenosti. Alain de Botton u svojoj knjizi „Umijeće putovanja“ lijepo je primjetio sljedeće; „Putovanja rađaju misli. Malo mjesta potiče unutarnje dijaloge više od zrakoplova, broda ili vlaka u kretanju. Postoji gotovo neobična uzajamnost između onoga što nam je pred očima i misli koje imamo u glavi; velike misli ponekad zahtjevaju velike krajolike, nove misli nova mjesta. A razmišljanja okrenuta prema nama samima, koja bi inače bila sklona izvjesnoj tromosti, sada su potpomognuta protokom krajolika.“ Riječ turizam, potječe od latinske riječi „tornare“ i grčke riječi „tornos“ koje

približno označavaju kretanje u krug. Odnosno, riječ turizam predstavlja putovanje koje završava na svom početku, odnosno polazištu.

Odgovornost slike

Prema W. J. T. Mitchellu, mentalne slike nisu isključivo vizualne, one uključuju sva osjetila, a ne moraju uključiti nijedan osjetilni čimbenik. Ponekad ne sugeriraju ništa više od neke apstraktne ideje ili misli. Smisao riječi slika je u slučaju mojih radova duhovni, apstraktni, ne materijalni odraz mog unutrašnjega stanja, mjesto na kojemu ostavljam dio sebe i posežem za čovjekovim iskonom - prirodom. Moje slike ne izmiču materiji i vremenskoj odrednici, ali se ipak nalaze između materijalne i mentalne slike, one su istodobno nemirne i statične, opskurne i jasne. Iako se iz navedenog može naslutiti, u ovom slučaju nije riječ o pukom larpurlartizmu, nego o poniranju zakonitosti reprezentacije krajolika, gdje slika pejzaža postaje medij transcendencije i traženja, ali i rezultat toga kontinuiranoga procesa. Nije stoga čudno da se krajolik kao žanr čiji fokus nije ljudsko biće, javlja u kasnom povijesnom trenutku i nije slučajno da se to dogodilo u vremenskom suglasju s postavkama Nikole Kopernika i Isaaca Newtona koje su poljuljale ideje da je baš sve stvoreno zbog i oko čovjeka. Nemogućnost krajnje definicije otvara prostor za konstantnu promjenu i neprestan razvoj. Moji radovi kao transcendentalne strukture ipak ne posežu potpuno prema apstrakciji, nego čine materijalnu reprezentaciju krajolika koji ipak nikada neće biti njegova stvarna reprodukcija.

“Tiho” slikarstvo u vremenu galame

Umjetnost ima dva izvora, polazi od stvarnosti, ali i od prethodnika. Umjetnost se uvijek referira na tradiciju u umjetnosti samoj. No, težak je zadatak stavljen pred umjetnike koji su ostali vjerni tradicionalnom mediju u današnje vrijeme. Slikarstvo je područje umjetnosti koje zahtijeva dulji vremenski period za percepciju. Čini se da većina ljudi pri promatranju slike ne želi ili ne zna doživjeti igru koja je utkana u sam rad njezina nastanaka. Gledanjem slikarskoga ostvarenja duže vrijeme otkrivaju se ipak neki novi sadržaji, uviđaju se šavovi u strukturi djela. Gledanjem slika pobuđuju se određene sekvence u našem umu koje nisu intelektualne i koje se ne mogu verbalizirati. Niti trebaju. To je suptilna motorika koja u sebi sažima nevjerojatnu energiju i specifičan slikarski jezik. Osim što ih nazivamo predodžbama slike opisujemo i pojmom „mentalne konstrukcije“, jer predodžba je zavjesa našeg uma. Predodžba upućuje na ono što se stvara u umu promatrača. Na neki način, to je serviranje laži, jer na takvim slikama prava priča nalazi se „iza“ naslikanog. Lijepo nam je ono što mislimo da je lijepo, a ne ono što gledamo. No, kako danas ponuditi ljudima, ovim istim turistima ranije spomenutim čitanje jedne takve slike dok se „gušimo“ u moru masovne kulture i masovnog turizma? Upravo o tome piše Sandra Križić Ruban u svojoj knjizi „Hrvatsko slikarstvo od 1945. do danas“, ističe težinu odgovornosti slike u vremenu nestrpljivog pogleda, te abnormalnu brzinu ponuđenog i apsolviranog sadržaja.

Što je to što širem krugu ljudi fali kako bi mogli pristupiti čitanju jednog takvog djela? Walter Benjamin u svojoj knjizi „Umjetničko djelo u doba tehničke reprodukcije“ spominje kako su prvotno umjetnička djela nastajala vezana uz kultove, te time naglašava njihovu izvornost i čovjekovu potrebu za štovanjem prirode odnosno božanskog. Taj jedinstveni kontekst tradicije se danas promijenio, ali ne i čovjekova potreba za time, što bi mogli nazvati težnja za središtem. U knjizi „Pojmovnik suvremene umjetnosti“, Miško Šuvaković govori o promjeni paradigme znanja te ukazuje da „Ništa nije dano, sve je izgrađeno“ iza čega stoje mnogobrojni diskursi koji govore o raspadu i preobrazbi velikih

metapriča o univerzalnosti. Ono označava pojavu „razbijenog subjekta“ (stajalište radikalnog relativizma), te smrt „apsolutnog subjekta“ (stajalište apsolutne istine). Kao posljedica su gubitak središta, istine same po sebi.

O pejzažu kao likovnoj temi

Pejzaž je likovni motiv kojim se prikazuje neki dio prirode ili njena cijela panorama. Ovisno o izboru motiva on može biti planinski, šumski, poljski, riječni ili pejzaž mora zvan marina. Isto tako, pejzaž možemo odrediti i po dobu dana ili godine u kojem je naslikan; proljetni, ljetni, jesenski, zimski, jutarnji, podnevni i sutonski - od kojih svaki ima svoje karakteristike i svoje majstore. Slika pejzaža može nastati po promatranju same prirode, ali mogu biti stvoreni maštom. Takve pejzaže zovemo imaginarni pejzaži.

Ovaj likovni motiv u umjetnosti poznat je još od doba antike, te je bio prikazivan kao samostalna tema. No, to se mijenja za vrijeme srednjeg vijeka, kada gubi na važnosti, te postaje samo okvir za vjerske događaje. Svoj preporod doživljava za vrijeme Renesanse, da bi uskoro ponovno postao samostalna likovna tema. U Aziji, točnije u Kini i Japanu prisutan je od 6. i 7. stoljeća. Važnost pejzaža u tim zemljama je iznimno velika, jer oni njega poistovjećuju sa svojim načinom viđenja i doživljavanja duhovnosti. Plenerizam je naziv za krajolike koji nastaju direktno po promatranju krajolika u prirodi, nastaju tek u impresionizmu, ono otkriva svjetlo što vibrira u prostoru, bilježi ga u rastvorenim mrljama i sitnim potezima, sonornih boja. Neprestano istražuje svojstvo tog svjetla što se pod utjecajem atmosfere stalno mijenja. A kako je svjetlosni fenomen najprivlačniji i najraznovrsniji nad površinama voda, veliki broj slikara se bavio upravo ovom temom; Monet, Turner, Boudin...

Jedan od najpoznatijih modernih pejzaža naslikao je Van Gogh, koji u svojim nastojanjima također pokušava spojiti dva suprotna elementa, zemlju i nebo; „Sve je ovdje žuto“, pisao je Theu slikajući svoju kuću u Arlesu, „to je strašno, te žute kuće pod suncem, a onda ta jedinstvena svježina plavog“. Priroda je bila slikareva opsesija, a posebno njena žuta boja. I „Suncokreti su žuti, u žutoj vazi, na žutom stolu u žutom prostoru...“

Suvremeni pejzaž

Otkrivanje vidljive stvarnosti u posve novim, dosad nepoznatim i neviđenim oblicima i načinima, koja se odigrala tijekom kratkotrajne povijesti suvremenog slikarstva, odražava zanimljive i raznovrsne promjene u našem načinu promatranja svijeta što nas okružuje.

Apstraktna umjetnost odraz je velikih promjena koje su se zbivaju na svim područjima. Ona predstavlja slobodu u istraživanju i otkrivanju novih likovnih promišljanja na području likovnih umjetnosti. To je sloboda, kojom je omogućen razvoj i ostvarenje novog načina promatranja i shvaćanja svijeta, ujedno je presudno utjecala na suvremeno figuralno i pejzažno slikarstvo. No naravno, prošlost i tradicija je ono iz čega proizlazi i sa čime se ona igra. Stoga, mnogi primjeri suvremenog pejzažnog slikarstva pokazuju na koji način se ostvaruju nove slike prirode kada se usvajaju nove pretpostavke slobode u promatranju, shvaćanju i oblikovanju. Oni u svom izričaju često vuku korjene iz lirske i ekspresivne apstrakcije, te iz slikarstva informela.

Razaranje tradicionalne prostorne strukture slike i otkrivanje novoga, nemjerljivog i neodređenog prostora imalo je presudno značenje, što potvrđuje cjelokupno suvremeno pejzažno slikarstvo, od grandioznih Monetovih „Lopoča“ do danas. Dakako, usvajanje novog načina promatranja i shvaćanja prirode odvijalo se u različitim oblicima i različitom brzinom kod onih slikara čija se nagla poslijeratna afirmacija apstraktne umjetnosti zatekla kao tada već tradicija prošlosti. Na našim područjima, taj proces trajao je sporije i s većim naporima, s obzirom na snagu otpora kod nas prema novome što je započelo s apstraktnom umjetnošću. Takav primjer evolucije slikarstva pronalazimo kod mnogobrojnih hrvatskih autora. Slikarstvo Otona Glihe mi je posebno blisko po načinu slikanja, te pristupu motiva. On je od polovice šestog desetljeća istraživao krčki pejzaž koji je prije slikao, te kasnije u njemu izdvaja motiv kamenih „gromača“. Prisutnost novih iskustava očitovala se u slici njegova pejzaža u onom trenutku kada se počeo oslobađati tradicionalne prostorne predodžbe, kad je usvojio novi način promatranja i kada je sukladno tome, počeo preinačivati oblikovna sredstva, prije označena opisnim svojstvima. Od suvremenih umjetnika koji se bave ovom temom na meni zanimljiv i blizak način svakao bih istaknula Gerharda i Daniela Richtera, Petera Doiga, Forresta Mosea, Davida Hockneya, Anselma Kiefera... Od Hrvatskih umjetnika osim već spomenutog Otona Glihe zanimljivo pristupaju temi pejzaža Edo Murtić, Ignjat Job, Josip Pino Trostman...

Od Azijskih umjetnika posebno mi je blizak po promišljanju Cai Guo-Qiang. On kroz svoj rad pokušava spojiti elemente koje i ja želim, nebo i zemlju. Koristi se, za to pomno zamišljenim, eksplozivnim napravama kako bi dočarao taj prostor između-nevidljiv, ali opet, esencijalno bitan. Također tu je i Zao Wou Ki francuski slikar kineskog podrijetla koji mi daje izuzetnu inspiraciju svojim umjetničkim djelima. Njegove apstraktne slike prirode su rađene energičnim širokim potezima kista, otvorene kompozicije. On se zadržava u svijetu krajolika, pristupajući kozmičkom carstvu, koristeći svjetlost za propitivanje prirode samog svemira. Njegova platna odražavaju zemaljsko i nebesko postojanje.

Turizam kao potraga za novim pejzažima

Pojam stranca posljednjih je nekoliko desetljeća u središtu interesa sociologije turizma, a njegova su tumačenja brojna. Prema Johnu Urryju koji u svojoj knjizi “Mobilities“ analizira značenje putovanja danas, ističe da je turizam neka vrsta doživljajne djelatnosti u kojoj središnju ulogu ima pogled i reguliranje tog pogleda. Takva je vrsta doživljajne djelatnosti u neprijepornoj vezi s kulturom dokolice. Turizam i dokolica temeljne su okosnice moderniteta.

Kao zanimljiv i sličan rad na ovu temu (no suprotan u tehnici i izvedbi od mog načina izražavanja) je paviljon Litve koji je osvojio Grand Prix na zadnjem Venecijanskom bijenalu Umjetnosti, a predstavlja rad “Sun & Sea: Marina”, u kojem su performer i uživo izvodili rad. Posjetitelji s balkona su gledali u prostor, u kojemu na pijesku, na zamišljenoj plaži, leže performer i svih dobnih skupina i čitaju časopise i knjige, tipkaju po svojim telefonima, djeca se igraju u pijesku, odmarajući se. Nicolas Burriaud u knjizi „Relacijska Estetika“ spominje kako se ljudski odnosi ne proživljavaju izravno već su otuđeni u spektaklu, stvara se stanje nametnutog susreta. Srž ove društvenosti je potreba za zajedništvom i time za priznanjem da pripadam. Tema su klimatske promjene, no predstavljena je poprilično suptilno, događa se naizgled onako usput, u situaciji kada svatko gleda svoja posla, ravnodušni su, bave se samo onim što njih zanima. Djelo je to koje briše granice između umjetnosti. Autorice su kazališna redateljica Rugilė Barzdžiukaitė, scenaristica Vaiva Grainytė i kompozitorica Lina Lapelytė. Iako je sve naizgled idilično, sve prisutan je osjećaj da nešto ipak nije u redu. Osim klimatskih promjena ovaj rad problematizira masovni turizam koji je usko povezan s masovnom kulturom. No, što je to točno? Ležeći na plaži svi ti ljudi nose kupaće kostime sašivene u Kini ili Tajlandu; nije li to upravo parodija puta Svile i kontakta s prirodom? Oni predstavljaju pravo društvo spektakla, što Guy Debord u istoimenoj knjizi „Društvo

spektakla“ primjećuje - da živimo u doba senzacija, cijelo vrijeme stvaramo predstave od života. Spektakl se predstavlja kao sredstvo ujedinjenja. U ovom slučaju senzacija za turiste je upravo pejzaž, za njih egzotičan; more, pijesak, sunce...

Zaključak

Pejzaž, koji je dugo kroz povijest umjetnosti bio samo pozadina, prenosim u prvi plan čime se nadovezujem na liniju povijesti umjetnosti koja ovaj žanr premješta s periferije u središte. U mojoj želji da pokušam prikazati još uvijek neokaljanu prirodu, nazire se i druga razina, odnosno slikarska autorefleksija, u čemu pronalazim prizvuk romantizma. Moje slikarstvo je reakcija na sveprožimajući trend realizma.

Svoj diplomski rad gledam kao određivanje puta kojim želim ići kroz svoj umjetnički rad. Odabirom tradicionalne slikarske tehnike, motiva usječenih u povijest prirode i društva, ne nastojim legitimirati tradiciju, nego ostvariti slikarstvo utemeljeno na poznatom, ali i naći neki svoj izričaj, te time zauzeti određeni umjetnički i kritički stav. Zauzimanjem kritičkog stava, želim da posjetitelja preuzme snaga prikazane prirode, ali i suptilno povede do razmišljanja o budućem ljudskom utjecaju na prirodu, o prošlosti jednog žanra, te o suvremenoj poziciji slikarstva. Želim da promatrač pred mojim slikama zastane, da zna gledati, kontekstualizirati i čitati sliku, te da u konačnici oputuje kao turist, tamo gdje ga one vode u potrazi za posljednjim oazama!

Literatura:

- Miško Šuvaković. Pojmovnik suvremene umjetnosti, Horetzky, Zagreb, 2005.
- Nicolas Bourriaud. Relacijska estetika/ Postprodukcija: Kako umjetnost reprogramira suvremeni svijet, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2013.
- Guy Debord. Društvo spektakla, Bastard Books - Arkzin, Zagreb, 2009.
- Boris Groys. Učiniti stvari vidljivima: Strategije suvremene umjetnosti, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2006.
- Arthur C. Danto. Nasilje nad ljepotom: Estetika i pojam umjetnosti, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2007.
- Hans Belting. Kraj povijesti umjetnosti?, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2010.
- W.J.T. Mitchell. What do Pictures Want?: The Lives and Loves of Images, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2005.
- Walter Benjamin. Umjetničko djelo u razdoblju tehničke reprodukcije; Mala povijest fotografije; u Estetički ogledi, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- Terry Eagleton, Ideja kulture, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2014

Pregled radova:

Naziv slike: "Iznad oblaka"

Dimenzije: 145x155cm

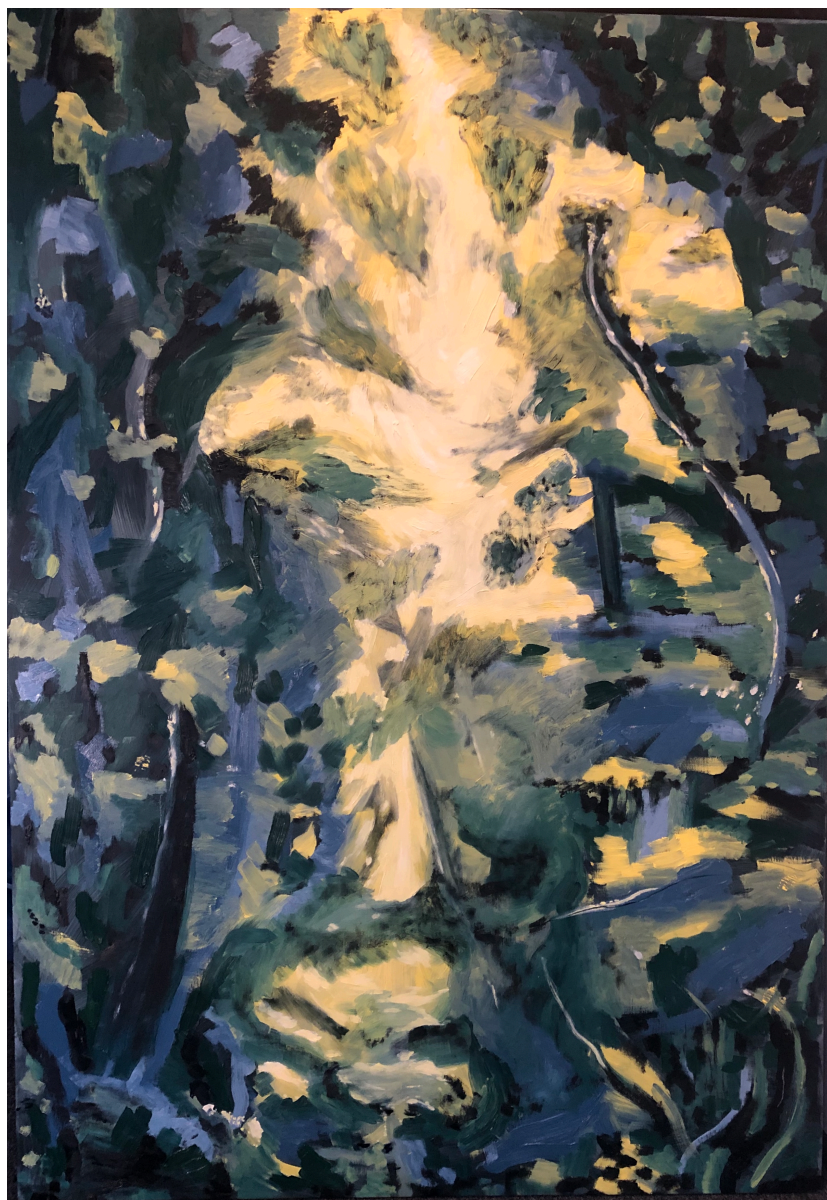
Tehnika: akril i ulje na platnu

Naziv slike: "Iznad oblaka II "

Dimenzije: 146x160cm

Tehnika: akril i ulje na platnu

Naziv slike: "Šumski bljesak"

Dimenzije: 140x203cm

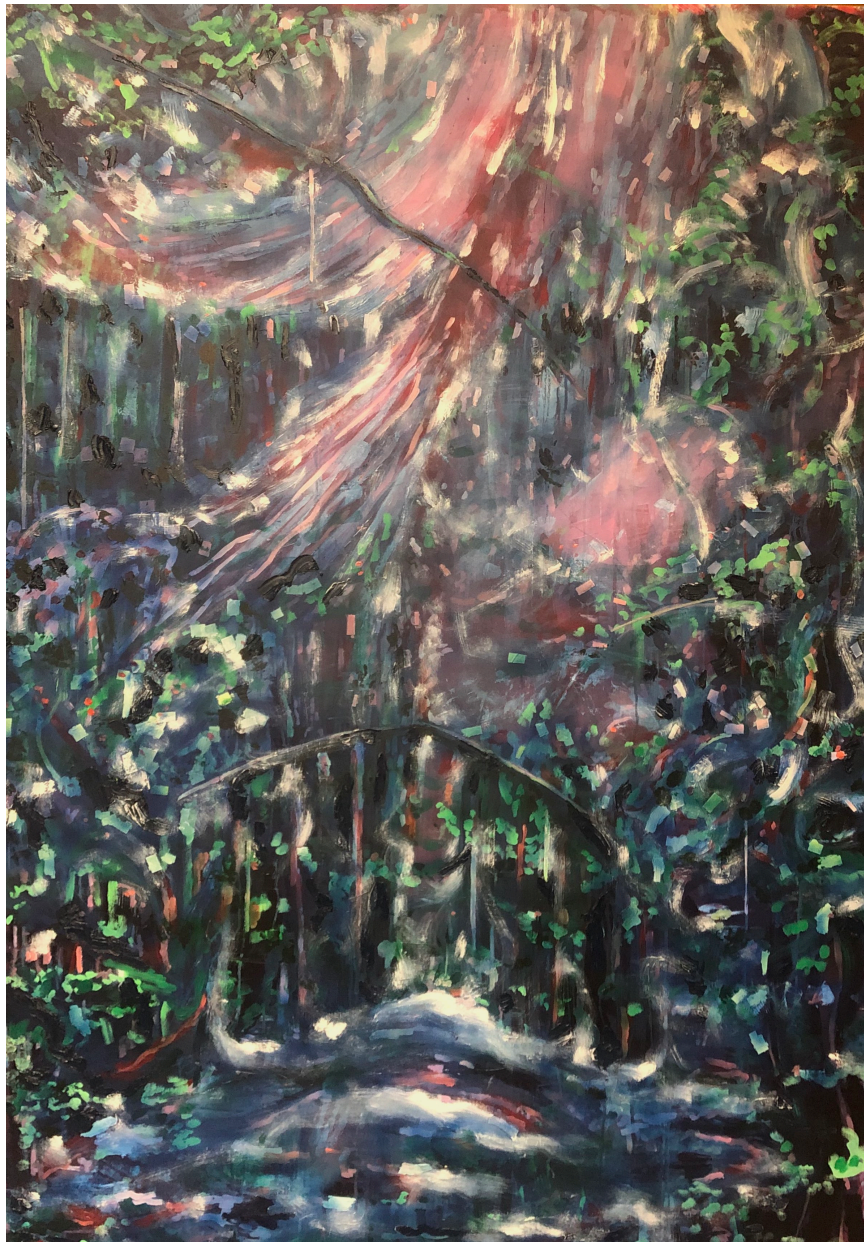
Tehnika: akril i ulje na platnu

Naziv slike: "Noćno plavetnilo"

Dimenzije: 150x167cm

Tehnika: akril i ulje na platnu

Naziv slike: "Šumska rapsodija"

Dimenzije: 141x202cm

Tehnika: akril i ulje na platnu

Naziv slike: "Harmonija u plavom"

Dimenzije: 145x210cm

Tehnika: akril i ulje na platnu